

SÚČASNÝ SLOVAKISTICKÝ VÝSKUM NA FAKULTE SLOVANSKÝCH FILOLÓGIÍ SOFIJSKEJ UNIVERZITY SV. KLIMENTA OCHRIDSKÉHO

Diana Ivanova – Vladimíra Bashir Géčová

*Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Факултет по славянски филологии
Sofijská univerzita sv. Klimenta Ochridského, Fakulta slovanských filológií
bul. Tzar Osvoboditel 15, Sofia (Bulharsko)
E-mail: ivanova@abv.bg, wladenka@gmail.com*

IVANOVA, D. – BASHIR GÉČOVÁ, V. (2023): Current Research in Slovak Linguistics at the Faculty of Slavic Studies, Sofia University “St. Kliment Ohridski”. In: *Slovenská reč*, 88/3, 364 – 374.

Abstract: Although it is one of the youngest Slavonic specialties at SU St. Kliment Ohridski, Slovakistics has attained its 30th anniversary. Its history, however, reaches much further back in time – to the end of the 60’s of the 20th century when the Slovakian lectureship was created, and even further back when during the 40’s the Slovak language system assumed its place in the lectures of Prof. Ivan Lekov for the first time. The Slavistic tradition at Sofia University is a peer of the university itself – a part of the Faculty of History and Philology whose first students were Slavists and historians. In the years of its existence, Slovak Philology, as an independent specialty within the Faculty of Slavic Philologies, has succeeded in occupying its place on a par with Bohemistics, Polonistics, Serbo-Croatistics and Ukrainistics, offering a full five-year Master’s course of study. Slovakistics graduates find proper realization in a wide range of professions both in the academic and educational field and beyond. At the same time, the teachers of the Slovakistic profile give their contribution in the academic Slavistic production both through contrastive research dealing with various aspects of the Bulgarian and Slovak languages in connection with the individual language levels (phonetics and phonology, morphology, lexicology and word formation, etc.), in the field of translatology, and also through the preparation of educational resources (computer and digital) in the teaching of the Slovak language and their theoretical substantiation.

Keywords: Sofia University St. Kliment Ohridski, Slovak linguistics, Slovak as a foreign language, morphology, lexicology, word-formation.

Článok v skratke:

- Slovakistika/slovenská filológia na Sofijskej univerzite sv. Klimenta Ochridského existuje ako samostatný odbor už viac ako 30 rokov, ale dejiny slovenčiny siahajú až do konca 40. rokov 20. storočia.
- Slavistické štúdiá, ku ktorým patrí slovakistika, sú rovesníkom Sofijskej univerzity sv. Klimenta Ochridského.
- Vedecká produkcia sofijskej slovakistiky v období 2017 – 2023 zahŕňa širší záber tém od počítačových zdrojov a technológií pri vyučovaní a osvojovaní si slovenského jazyka a zvládnutí teoretických disciplín po praktické problémy a otázky vyučovania jazyka a teoretických záležitostí na úrovni rôznych jazykových rovin.

1. STRUČNÉ INŠTITUCIONÁLNE DEJINY

V r. 2023 najstaršia univerzita v Bulharskej republike – Sofijská univerzita sv. Klimenta Ochridského oslavuje 135. výročie od svojho založenia. Slavistika ako jeden z prvých odborov na univerzite má tiež svoj sviatok – 70. výročie od osamostatnenia sa Fakulty slovanských filológií. Keď bol v r. 1888 založený tzv. Vyšší pedagogický kurz,^[1] ktorý sa o rok neskôr zmenil na Vyššiu pedagogickú školu, na Historicko-filologickej fakulte študovalo 28 študentov histórie a 15 študentov slovanskej filológie. Postupne sa univerzita rozvíjala a rozrastala, keď v r. 1950 sa fakulta logicky rozdelila na Historickú fakultu a Fakultu slovanských filológií. Len o tri roky neskôr (1953) v rámci Fakulty slovanských filológií sa slovanské filológie (bohemistika, polonistika a srbokroaistika) definitívne oddelili od bulharskej a ruskej filológie ako samostatné odbory. Bez ohľadu na to, či bola slavistika spojená s bulharistikou, alebo fungovala ako samostatný odbor, je to bezpochyby jeden zo zakladajúcich odborov Sofijskej univerzity. Možno povedať, že slovakistika, ktorá v r. 2021 dovŕšila významné jubileum – 30 rokov od svojho založenia, už prekonala „dojčenský“ vek a dôstojne sa presadila medzi ostatnými slavistickými odbormi.

Aj keď slovakistika musela čakať takmer 40 rokov, aby sa plnohodnotne objavila na slavistickej „mape“ Sofijskej univerzity, ešte od konca 40. rokov 20. storočia mal slovenský jazyk v študijnom portfóliu slavistov svoje vyhradené miesto. V akademickom roku 1947/1948 súčasťou teoretického kurzu *Západoslovanský jazykový systém*, ktorý viedol prof. Ivan Lekov¹, bol aj slovenský jazykový systém. Fakultatívne hodiny slovenčiny viedol v období rokov 1949 – 1957 český lektor PhDr. Karel Mara. Istým víťazstvom pre budúcu slovakistiku bolo založenie slovenského lektorátu v r. 1968, kde ako prvý slovenský lektor pôsobil PhDr. Emil Kudlička, CSc. Už od akademického roku 1979/1980 sa slovenčina stala povinnou disciplínou pre študentov bohemistiky (podrobnejšie Домбек – Иванчев – Игов 1958; Младенова – Игазова 1988).

Svoju skutočnú existenciu ako samostatného odboru na Fakulte slovanských filológií začala slovakistika od akademického roku 1991/1992, keď začal študovať prvý ročník študentov slovakistov. Na určitý čas (2000 – 2014) sa slovakistika striedala s ukrajinistikou, ktorá vznikla ako samostatný odbor v r. 1994, teda študentov slovakistov prijímala fakulta každý druhý rok. V súčasnosti predstavuje slovakistika päťročné magisterské štúdium rovnako ako ostatné slavistické štúdiá (bohemistika, polonistika, srbokroaistika a ukrajinistika), pričom absolventi končia svoje vysokoškolské štúdium titulom magister zo slovenského jazyka a literatúry a magister z bulharského jazyka a literatúry. V rámci štúdia existuje pre záujemcov možnosť absolvovať aj pedagogickú spôsobilosť, a tak pracovať ako učiteľ na strednej škole.

¹ Prof. Ivan Lekov (1904 – 1978) bol významný bulharský slavista, jazykovedec, člen korešpondent Bulharskej akadémie vied, člen a podpredseda Medzinárodného komitétu slavistov.

Svoju inštitucionálnu akreditáciu Fakulta slovanských filológií so štyrmi odbormi (slovanská filológia, bulharská filológia, ruská filológia a balkanistika) získala v r. 2004. Učebné osnovy fakulty sa niekoľkokrát menili a dopĺňali tak, aby spĺňali všetky náležitosti Vyhlášky o jednotných štátnych požiadavkách na získanie bakalárskeho a magisterského stupňa vo filologických odboroch, ako aj Európskeho systému prenosu a zhromažďovania kreditov (ECTS). Slavistické štúdiá majú na starosti Katedra slovanskej jazykovedy (ku ktorej patria aj slovenskí lektori) a Katedra slovanských literatúr.^[1]

Slovenská filológia na Sofijskej univerzite má kompletný ráz klasického filologického štúdia, počas ktorého sa príslušný slovanský jazyk (teda aj slovenčina) vyučuje päť rokov a absolventi majú ovládať jazyk na úrovni minimálne C1 podľa Európskeho referenčného jazykového rámca. Ťažisko prednášaných vedeckých disciplín zahŕňa podstatné jazykovedné (praktický kurz slovenského jazyka, dvojsemestrálny kurz českého aj ruského jazyka, teoretický kurz súčasnej slovenčiny a bulharčiny, historická gramatika a dejiny slovenského spisovného jazyka, pragmatica a štylistika) a literárnovedné (všeobecný kurz slovanských literatúr, staršej a súčasnej slovenskej a bulharskej literatúry, ruskej, starovekej a západoeurópskej literatúry) a kultúrno-antropologické (reálie Slovenska a Česka, slovanská antropológia a folklór) znalosti. V rámci štúdia slovenčiny sú okrem povinných jazykovedných disciplín v ponuke aj fakultatívne jazykovedné disciplíny, ktoré viacerí študenti navštevujú (komunikačné zručnosti, práca s textom, lexika a frazeológia, úradná a obchodná korešpondencia, norma a štandardizácia jazyka). Vďaka získaným vedomostiam sa dokážu absolventi presadiť na trhu práce vo viacerých profesionálnych oblastiach – od národných a európskych inštitúcií cez stredné a vysoké školy a vedecké ústavy až po súkromné či štátne firmy s rozsiahlym záberom povolání a odborných špecializácií.

Výzvou pre slovakistiku sa javí prekonanie rovnakých problémov, ktorým čelí slavistika v celosvetovom meradle – stále klesajúci počet záujemcov, vytlačanie slavistiky do skupiny bezperspektívnych vzdelávacích odborov, dominancia „trhových“ faktorov, ktorá spôsobila zánik viacerých slavistických pracovísk nielen v západných krajinách, ale aj v slovanských vrátane Bulharska. Na tomto pozadí si slavistika (aj slovakistika) na Sofijskej univerzite sv. Klimenta Ochridského stále ešte pomerne úspešne udržiava pozície kvalitného študijného odboru, ktorý napriek prekážkam a ťažkostiam inštitucionálnej a mimoinštitucionálnej povahy zabezpečuje vysokoškolské vzdelanie na vysokej úrovni, podieľa sa na vedeckej produkcii a udržiava slavistické štúdiá ako nevyhnutnú súčasť humanitných vied a ľudského poznania.

Pri príležitosti osláv 30. výročia vzniku sofijskej slovakistiky v r. 2021 bola usporiadaná medzinárodná konferencia *Súčasná slovakistika – súradnice a vektory*, ktorá sa vzhľadom na pandemickú situáciu konala online, a o rok neskôr vyšiel aj

rovnomený zborník príspevkov jej účastníkov. Garant slovakistického profilu doc. V. Panajotov vo svojom príspevku (Panajotov 2022) využil príležitosť načrtnúť cestu sofijskej slovakistiky od počiatkov až po súčasnosť.

2. VEDECKÁ PRODUKCIA

Vedecké bádanie sofijských slovakistov pokračovalo v stopách a smeroch z predchádzajúcich rokov. Pokračovala práca na počítačových zdrojoch a technológiách pri vyučovaní a osvojovaní si slovenského jazyka a zvládnutí teoretických disciplín. Patričná pozornosť sa venovala aj praktickým problémom a otázkam vyučovania jazyka a teoretickým záležitostiam na úrovni rôznych jazykových rovín.

2.1. POČÍTAČOVÉ TECHNOLOGIE VO VYUČOVACOM PROCESE

Prevažná väčšina publikácií V. Panajotova je orientovaná na počítačové technológie a ich uplatnenie vo vyučovacom procese. Príspevok *Онлайн форми в обучението по словашки език в Софийския университет „Св. Климент Охридски“* [Onlajn formy vo vyučovaní slovenčiny na Sofijskej univerzite sv. Klimenta Ochridského] (Панайотов 2019a) opisuje rôzne online formy využívané v posledných 10 rokoch vo vyučovaní praktickej slovenčiny a rad teoretických slovakistických disciplín zakladajúcich sa tak na synchronnom prístupe (fonetika, morfológia, lexikológia, syntax a štylistika súčasnej slovenčiny), ako aj predmetov orientovaných na diachrónny výskum (historická gramatika slovenského jazyka, dejiny slovenskej literatúry). V práci sú zastúpené tri online formy ako prvky elektronickej výučby: 1. informačné, pri ktorých dominujú online slovníky; 2. memorovacie, ktorých typickým ukazovateľom je tzv. lexikálny trenažér a 3. kontrolné, z ktorých sa uplatňujú najmä online testy.

Článok *Проектът „Виртуална словакистика“ и обучението по словашки език в СУ „Св. Климент Охридски“* [Projekt *Virtuálna slovakistika* vo vyučovaní slovenčiny na Sofijskej univerzite sv. Klimenta Ochridského] (Панайотов 2019b) približuje vedecký projekt riešený projektovým tímom pedagógov z Fakulty slovanských filológií Sofijskej univerzity. Text sa začína prehľadom výskumov a rozvoja slavistických elektronických zdrojov na Fakulte slovanských filológií a na tomto pozadí sa vytyčujú základné ciele projektu: vytvorenie nových a rozšírenie už jestvujúcich online foriem, zdieľajú sa výskumné úlohy, plánované činnosti a očakávané výsledky. Ťažiskom pri nich je rozpracovanie online systému testov na kontrolu a ohodnotenie získaných a osvojovaných vedomostí ako súčasť vyučovacieho procesu.

2.2. PROBLEMATIKA VYUČOVANIA PRAKTICKEJ SLOVENČINY

Problémom praktickej slovenskej fonetiky sa venuje článok *Hláskoslovné ŕažnosti bulharských študentov pri osvojovaní si slovenčiny* (Panajotov 2023). Na zá-

klade porovnania fonologických štruktúr slovenského jazyka ako cieľového a bulharského jazyka ako východiskového sa text príspevku snaží inventarizovať najčastejšie chyby pri osvojovaní si slovenskej výslovnosti bulharskými študentmi slovakistiky. Paralelne s deskripciou sa hľadajú príčiny hláskoslovných ťažkostí najmä v asymetrii fonologických systémov pôvodného a cieľového jazyka a navrhuje sa postupy na prekonanie skúmaných lingvodidaktických problémov.

Výučbe frazeologizmov v slovensko-bulharskom kontexte z teoretického a praktického hľadiska je venovaný príspevok v spoluautorstve V. Bashir Géčovej a E. Mitevy *Výučba frazeologizmov v slovensko-bulharskom kontexte – medzi teórie a praxou* (2023). Autorky sa opierajú o frazeologické jednotky v rámci predmetu Lexika a frazeológia slovenského jazyka, ktorý slovakisti absolvujú v treťom ročníku svojho štúdia. Širším cieľom tohto výskumu je poukázať na „premostenie“ základných teoretických poznatkov o frazeologizmoch cez metodiky výučby použité v tomto kurze k samotnej praktickej časti výskumu. Pozornosť sa venuje postaveniu frazeologizmov v praxi – v koncepcii rôznych typov lexikálno-gramatických cvičení, ktoré umožňujú a uľahčujú osvojovanie si frazeologizmov bulharskými študentmi, a to v ústnej alebo písomnej forme. Frazeologizmy sú ustálené slovné spojenia, pri ktorých si všimame ich obrazný význam a komunikačno-pragmatickú funkciu. Z tohto dôvodu boli vypracované cvičenia rôzneho charakteru, napr. spájanie antonymických a synonymických dvojíc; dopĺňanie prázdnych miest; písanie textov na témy zo životných situácií, v ktorých študenti majú použiť frazeologické spojenia; opravovanie chýb; vysvetľovanie frazeologizmov vlastnými slovami; opis obrázkov s frazeologizmami; tvorenie krátkych logických a zmysluplných textov s najväčším množstvom frazeologizmov; označenie správnej/logickej odpovede z viacerých ponúkaných možností; preklad frazeologizmov a pod. Takáto rozmanitosť lexikálno-gramatických cvičení napomáha uľahčiť asimiláciu a udržanie si v pamäti frazeologizmy v ich celistvosti, a to gramatickú štruktúru, význam a používanie v praktických jazykových situáciách s dôrazom na živosť a aktuálny kontext výpovede.

2.3. INTERDISCIPLINÁRNE ŠTÚDIE

Interdisciplinárnu povahu majú ďalšie dva články. V prvom z nich (*Akcentológia predložiek v slovenčine*; Панаѝотов 2018) sa pozornosť venuje zaujímavému suprasegmentálnemu javu – prízvukovaniu vokalizovaných prepozícií v súčasnej slovenčine. Vlastné glotometrické zistenia autora sa porovnávajú s údajmi z doterajších bádanií a do značnej miery sa potvrdzujú závery J. Sabola a J. Zimmermanna v knihe *Komunikačný štatút prízvuku v spisovnej slovenčine* (1994).

Stredobodom pozornosti v druhom príspevku *Фоностилистичната стойност като транслатологичен проблем* [Fonoštylistická hodnota ako translátologický problém] (Панаѝотов 2023) je výskumná oblasť na hranici medzi foneti-

kou, štylistikou a teóriou prekladu. V texte sa definujú pojmy ako *fonoštylistika*, *štyléma*, *fonoštyléma*, *preklad*, *ekvivalencia* na základe podnetov J. Findru, D. Popova, I. Likomanovej a A. Dančeva. V ďalšom výklade sa analyzujú najmä zvukové figúry ako komponent fonoštylistickej hodnoty slovenských básní a ich bulharské preklady.

2.4. MORFOLOGICKÉ VÝSKUMY

Ďalším smerom, ktorým sa uberá vedecká produkcia sofijských slovakistov v sledovanom období, sú konfrontačné slovensko-bulharské štúdie. V prvom rade sa to týka morfológických výskumov.

V súvislosti s pripravovanou dizertačnou prácou publikovala E. Miteva niekoľko príspevkov, ktoré sa zaoberajú gramatickou kategóriou čísla substantív v slovenskom a bulharskom jazyku. Tak v príspevku o problémoch používania gramatickej kategórie čísla pri maskulínach v bulharčine a slovenčine (Miteva 2022a) je uvedená gramatická kategória analyzovaná vo vzťahu k maskulínam v oboch slovanských jazykoch. Postrehy autorky ju nabádajú k záveru, že zistených rozdielov v skúmaných jazykoch je podstatne viac, ako sa na začiatku mohlo predpokladať. Identifikované podobnosti sa týkajú najmä konsonantických zmien v dôsledku druhej palatalizácie a supletívnej tvorby plurálu pri niektorých maskulínach. Rozdiely spočívajú hlavne vo výskyte životnosti a neživotnosti pri slovenských substantívach mužského rodu na jednej strane, a existencii numerického plurálu pri neživotných maskulínach v bulharčine, ako aj v neprítomnosti kategórie rodu pri substantívach pluráliá tantum v bulharčine.

Kategórii čísla pri singuláriách tantum v slovenčine a bulharčine venuje pozornosť E. Miteva (2022b) v ďalšom príspevku, kde sa podrobnejšie rozoberá problematika substantívnej skupiny singuláriá tantum a identifikujú sa podobnosti v oboch slovanských jazykoch, ako napríklad zloženie tejto skupiny, do ktorej spadajú apelatíva, všetky nepočítateľné substantíva (látkové, hromadné, abstraktá), ako aj názvy sviatkov, názvy mesiacov a dní v týždni. Podobnosti boli zistené aj pri pravidlách písania veľkých písmen. Rozdiely spôsobuje diferenciacia týchto substantív a ich rozčlenenie do jednotlivých skupín v bulharčine, ako aj skupina bulharských apelatív, ktoré pomenávajú historické obdobia a vyžadujú si písanie veľkých začiatočných písmen.

Stredobodom pozornosti autorky sa stáva aj skupina substantív pluráliá tantum (Miteva 2022c). Hlavné rozdiely medzi bulharskou a slovenskou skupinou sa vyskytujú v dôsledku zániku kategórie pádu v bulharčine. Tento zánik spôsobuje zastretie kategórie rodu pri daných substantívach. Autorka skúma päť podskupín (substantíva cudzieho pôvodu, duálne substantíva, materiáliá, názvy ľudových obyčajov a toponymá). Aj v tejto skupine boli identifikované podobnosti a rozdiely spôsobené osobitným vývinom oboch jazykov.

2.5. LEXIKOLOGICKÉ A SLOVOTVORNÉ VÝSKUMY

2.5.1. Problematika sociolektov a ich miesto v krásnej literatúre

Lexikálna rovina predstavuje veľký potenciál pre výskumy, najmä v oblasti lexikálnej diferenciacie jazyka vzhľadom na parameter spisovná verzus nespisovná lexika. Ako na Slovensku, tak aj v Bulharsku sa v ostatných 40 rokoch dynamicky vyvíja sociolingvistika, čo podnietilo publikovanie viacerých sociolingvistických štúdií v oblasti národného jazyka, ale aj porovnávacie štúdie s ďalšími slovanskými a neslovanskými jazykmi. Bohužiaľ, takéto porovnávacie výskumy slovenských a bulharských sociolektov s výnimkou jednej práce absentujú. Ide o štúdiu *Сленгът и другите социолекти в рамките на националния език* [Slang a iné sociolekty v rámci národného jazyka] (Иванова 2017a), v ktorej sa dôkladne skúma podstata, špecifiká, vlastnosti a problémy diferenciacie jednotlivých sociolektov (teda profesiolektov, slangu, žargónu, argotu) z pohľadu bulharskej, slovenskej a českej lingvistiky. Analýza ukazuje, že vo všetkých troch jazykoch existuje viacero stratifikačných modelov jazykových útvarov, ktoré sú dôkazom prekorenia dichotómie spisovný jazyk – nárečia v rámci národného jazyka. Stratifikačné modely ukazujú na rozmanitosť spisovných a nespisovných jazykových útvarov, ktoré sú v stálej dynamike. Autorka prichádza k záveru, že sa vyskytuje veľká terminologická diverzita nielen vo vzťahu k hyperonymickým termínom, ale aj pri hyponymických termínoch. Problémy spôsobuje odlišný obsah a rozsah, ktorý sa do týchto termínov vkladá, ale tiež tradície či použité prístupy bádania. Význam a miesto jednotlivých nespisovných útvarov v štruktúre národného jazyka sú špecifické, každý sociolekt má svoje výrazné vlastnosti, ale aj spoločné črty s ostatnými sociolektmi, čo do veľkej miery sťažuje ich identifikáciu a diferenciaciu.

V danej téme pokračujú ďalšie dve štúdie (Иванова 2017b, 2022), ktoré skúmajú používanie slangu v umeleckej literatúre. Výskumný materiál je excerptovaný z dvoch románov reprezentatívnych pre slovenskú (*Rivers of Babylon* P. Pišťanka) a bulharskú (*Герон Вълка* Hr. Kalčeva) literatúru. Sú to diela, ktoré nenechávajú ani čitateľov, ani kritikov ľahostajnými, a jazyk románov prekračuje rámec konvencie, čím umožňuje skúmanie slangu „v akcii“. Obidvaja spisovatelia ukazujú na to, ako sa na začiatku demokratických zmien po páde socializmu zrodili a presadili mafianske štruktúry na Slovensku a v Bulharsku, používajúc iné rozprávačské postupy (akčný dej vs. groteskno-parodizujúce rozprávanie ako hlavné, ale nie jediné postupy). Д. Иванова (2022a) sleduje tieto postupy, zvláštnosti rozprávačskej techniky a najmä jazykové a výrazové prostriedky, ktoré tvoria jedinečný autorský štýl Pišťanka a Kalčeva. Identifikácia špecifik poukazuje na postmoderné písanie a potvrdzuje tézu D. Ivanovej o románe *Rivers of Babylon* ako postmodernom diele, ktorú autorka načrtla ešte na začiatku milénia (Иванова 2001).

2.5.2. Zmeny a procesy v slovnej zásobe

Z hľadiska politických a ekonomických zmien po r. 1989 je veľmi zaujímavá aj odborná lexika. Práve nedostatok komparatívnych štúdií, ktoré by mali zachytiť tieto zmeny v porovnávacom pláne, inšpiroval D. Ivanovu, ktorá sa dlhodobo zameriava na problematiku ekonomickej lexiky. Tak sa autorka venovala obraznej stránke ekonomickej lexiky², pričom analyzovala slovenské a bulharské frazeologické jednotky z oblasti financií, ktoré potvrdzujú, že frazeologizmy majú svoje dôležité miesto v slovníku takej serióznej konceptosféry, akou sú financie a ekonomika, a navyše sa obraznosť javí ako jej podstatná vlastnosť: *бичи флаг/byčia vlajka, сутрешина звезда/ranná hviezda, надгробен камък Доджу/náhrobný kameň Doji* a pod. (Ivanova 2018a).

Aktuálne procesy a zmeny v ekonomickej lexike v slovenčine a bulharčine po r. 1989 sú témou aj ďalšej štúdie (Иванова 2019). Zdrojom skúmaného materiálu je ekonomická tlač. Autorka sleduje základné spôsoby obohacovania slovnej zásoby, teda výpožičky z angličtiny a ich následnú adaptáciu (*кryptomena, kouč, startup – криптовалута, биткойн, стартъп*), výskyt slovotvorných (*kouč, koučka, koučing; startup, startupista – хедж, хеджингов, хеджирам, хеджиране; борса, борсово*) a sémantických neologizmov (*virálny marketing – вирусен маркетинг; toxické aktíva – токсични активи; realitná bublina – имотен балон*), ako aj slovotvorné zmeny, ku ktorým došlo cestou univerbizácie (*reklamka, lowcostovka, nebankovka*).³ Skúmajú sa aj systémové vzťahy (synonymia a antonymia), ale aj širšie používanie adverbiálnych konštrukcií tvorených na základe adjektív z ekonomickej lexikálnej oblasti (*investične podporit – борсово (търгуван фонд)*).

Aktívne prebiehajúcim slovotvorným procesom (univerbizácii s prostriedkami morfolologickej slovotvorby, univerbizácii skracovaním, skladaním, a substantivizáciou) v slovenskej a bulharskej ekonomickej lexike, ako aj adaptačným fázam prevzatí z angličtiny do cieľového jazyka sa venuje osobitný článok (Ivanova 2021), ktorý ponúka pozoruhodné zistenia: v oboch jazykoch je univerbizácia doložená početnými príkladmi, ale v slovenčine sa vymedzuje ako najproduktívnejšia derivačná univerbizácia (*lizingovka, realitka, ratingovka – офшорка, мажоритар, компенсаторка*), kým v bulharčine je to kompozícia (*хуроúвер, хурорôžичка – приходоизточник, животозастраховане, франчайзодател, франчайзополучател*). Na druhej strane rovnaké zastúpenie v oboch jazykoch má substantivizácia (*nezamestnaný, predávajúci, kupujúci, výpalné, všimné, šrotovné – осигурен/и*,

² Termínom ekonomická lexika autorka označuje slovnú zásobu používanú na ciele odbornej ekonomickej oblasti. Ekonomiku považuje za hyperonymnú oblasť vo vzťahu k hyponymným oblastiam obchodu a finančníctva, ktorému je podradené zase bankovníctvo, leasing a poisťovníctvo.

³ V tomto príspevku sa autorka zaoberala len univerbizáciou. Ďalšie procesy pretvárania slov v ňom neboli zahrnuté.

(само)осигуряващ/и се, безработен, самонает, зает) a skracovanie (RPMN (ročná percentuálna miera nákladov), DHM (dlhodobý hmotný majetok), NČDZ (nezdaňiteľná časť daňového základu) – ГЛ (годишна лихва), ГПП (годишен процент на разходите), БЛП (базисен лихвен процент)).

2.5.3. Slovtvorba

Pozornosť sa venovala aj problematike tvorenia slov. D. Ivanova (2018b) sa zamerala na substantíva tvorené sufixom -č, keďže v slovenčine ide o produktívny slovtvorný prostriedok. Autorka svoj výskum založila na 181 substantívach excerpovaných z edície M. Považaja *Slová, ktoré nenájdete v Krátkom slovníku slovenského jazyka*, zverejnenej v časopise *Kultúra slova*.⁴ Z analýzy vyplynulo, že ide o neologizmy a neosémantizmy, ktorých väčšina nebola do tohto momentu v slovenčine lexikograficky zachytená. Uvedené substantíva boli podrobené slovtvornej, sémantickej a štylistickej analýze, pričom boli identifikované špecifickosti pri tvorbe substantív a súčasne sledované aj systémové vzťahy. Zo sémantického hľadiska sa ako najpočetnejšia a s najbohatším intraskupinovým sémantickým členením preukázala skupina nomina instrumenti (*kapučínovač, ožarovač, plašič, prekresľovač*), po ktorej nasledovala skupina nomina agentis (*odpočívач, tetovač, grilovač, mapovač*) a nomina informatica (*formátovač, pridelovač, rozpoznávač, smerovač*)⁵. Keďže väčšina týchto substantív je polysémická, predpokladá sa, že siet' vzťahov bude na rozoberaných rovinách ešte zložitejšia. Pozornosť bola venovaná aj sémantickej špecializácii slovtvorných sufixov.

2.6. PROBLÉMY PREKLADU

Technický preklad je jeden z najnamáhavejších typov prekladu. Problematike technického prekladu v jazykovej mutácii slovenčina – bulharčina neboli doteraz venované žiadne štúdie. Túto absenciu sa snaží eliminovať príspevok D. Ivanovej *Трудности при превода на технически документи (върху словашки и български езиков материал)* [Problémy pri preklade technických dokumentov (na materiáli slovenčiny a bulharčiny)] (Ivanova 2022b), ktorého cieľom je identifikovať špecifické vlastnosti technického prekladu a odhaliť predpoklady na jeho úspešné uskutocnenie. Ťažiskom príspevku sú úskalia a prekážky spojené s technickým prekladom analyzované na konkrétnych príkladoch z prekladateľskej praxe D. Ivanovej. Problémy sa rozoberajú podľa jednotlivých jazykových rovín.

3. PERSPEKTÍVY ĎALŠIEHO VÝSKUMU

Sofijskí slovákisti zamýšľajú pokračovať vo svojich výskumoch a kontinuálne rozvíjať témy, ktorým sa venovali doposiaľ. Tému bulharsko-slovenskej frazeológie

⁴ Sú to lexikálne jednotky uverejnené v rozpätí roč. 47, č. 1 (2013) a roč. 51, č. 4 (2017).

⁵ Ide o osobitnú skupinu substantív z oblasti informačných technológií.

rozvinie E. Miteva v troch článkoch venovaných frazémam s komponentom pomenovania farby v bulharčine a slovenčine a konceptu hlavy v bulharskej a slovenskej frazeológii. Problematiku prekladu odborných textov plánujeme rozširovať o čiastkové štúdie technického a súdneho prekladu, ako aj prekladu administratívnych dokumentov v slovensko-bulharskej jazykovej mutácii. Lexikografická tradícia, ktorej začiatky siahajú do r. 2012, keď vyšiel prvý z troch slovensko-bulharských slovníkov *Словашко-български тематичен речник* [Slovensko-bulharský tematický slovník] (Панайотов – Иванова – Лиханова 2012), sa rozrastie o *Bulharsko-slovensko-ukrajinský slovník jazykovedných pojmov* pre študentov slavistiky. Paralelne plánujeme pokračovať v práci na digitálnych a počítačových zdrojoch, ktoré pomáhajú zefektívňovať vyučovacý proces.

Literatúra

- BASHIR GÉČOVÁ, V. – MITEVA, E. (2023): Výučba frazeologizmov v slovensko-bulharskom kontexte – medzi teóriou a praxou. In: Szymczak-Rozlach, M. – Sojda, S. – Buczek, M. (eds.): *Horyzonty slowacystyki. Literatura. Język. Dydaktyka*. Katowice: STUDIO NOA, Ireneusz Olsza, 430 – 442.
- IVANOVA, D. (2021): Aktuálne slovotvorné procesy v ekonomickej lexikálnej oblasti (na slovenskom a bulharskom jazykovom materiáli). In: Stričević-Kovačević, Z. – Vuksanović Kursar, M. (eds.): *Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa povodom 25 godina slovakistike u Zagrebu*. Filozofski fakultet sveučilišta u Zagrebu, 6 – 7 prosinca 2019. Zagreb: FF Press, 205 – 212.
- PANAJOV, V. (2022): Miesto slovenčiny a jazykovedných slovakistických disciplín v procese výučby na Univerzite sv. Klimenta Ochridského v Sofii. In: Панайотов, В. – Григоров, Д. – Иванова, Д. – Димитрова, С. – Митева, Е. – Башир Гечова, В. (eds.): *Съвременната словакистика – координати и вектори*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 472 – 477.
- PANAJOV, V. (2023): Hláskoslovné ťažkosti bulharských študentov pri osvojovaní si slovenčiny. In: Mošaťová, M. – Kollárová, P. (eds.): *Slovenčina (nielen) ako cudzí jazyk v súvislostiach III*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 313 – 320.
- SABOL, J. – ZIMMERMANN, J. (1994): *Komunikačný štatút prízvuku v spisovnej slovenčine*. Prešov: Filozofická fakulta Univerzity P. J. Šafárika.
- ДОМБЕК, Т. – ИВАНЧЕВ, Св. – ИГОВ, А. (1958): Преподаването на славянски езици в Софийския държавен университет. In: *Език и литература*, 13/3, 200 – 204.
- ИВАНОВА, Д. (2017a): Сленгът и другите социолекти в рамките на националния език. In: *Годишник на Факултета по славянски филологии*, 102, 138 – 178.
- ИВАНОВА, Д. (2017b): Сленгът (но и другите социолекти) в художествената литература. (наблюдения върху романите „Нерон Вълкът“ от Хр. Калчев и „Реките на Вавилон“ от П. Пищянек). In: Търпоманова, Е. – Алексова, Кр. (eds.): *Надмощие и приспособяване*. Т 2. Езиковедски четения. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 282 – 290.
- ИВАНОВА, Д. (2018a): Фразеологични калки в икономическата лексика (върху български и словашки езиков материал). In: Vojtechová Poklač, S. (ed.): *Philologica LXXVII*, Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, 280 – 287.
- ИВАНОВА, Д. (2018b): За един продуктивен словообразователен суфикс в съвременния словашки език. In: Младенова, М. (ed.): *Динамика и иновации в балканските и славянските езици*. Балканистичен форум, 27/3, 169 – 179.

- ИВАНОВА, Д. (2019): Процеси и промени в икономическата лексика след 1989 г. (върху български и словашки езиков материал). In: Тишева, Й. – Джонова, М. (eds.): *Българистични езиковедски четения*. Материали от международната конференция по случай 130-годишнината на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, 19 – 20. ноември 2018 г. София: СУ „Св. Климент Охридски“, 110 – 115.
- ИВАНОВА, Д. (2001): Rivers of Babylon на Петер Пищянек или блудството на думите. In: Пенчева, А. (ed.): *Коментар, интерпретация, възможности за четене*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 408 – 414.
- ИВАНОВА, Д. (2022a): Имало едно време... една вулгарна мафия (Хр. Калчев и П. Пищянек разказват). In: Ангелова, Т. – Бояджиев, А. – Фетвадживеа, Ст. – Александрова, М. (eds.): *От слово към действие: Разкази и репрезентации*. Т 1. Езиковедски четения. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 261 – 267.
- ИВАНОВА, Д. (2022b): Трудности при превода на технически документи (върху словашки и български езиков материал). In: Панайотов, В. – Григоров, Д. – Иванова, Д. – Димитрова, С. – Митева, Е. – Башир Гечова, В. (eds.): *Съвременната словакистика – координати и вектори*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 308 – 317.
- МИТЕВА, Е. (2022a): Проблеми при употребата на граматическата категория число при съществителните от мъжки род в българския и словашкия език. In: Панайотов, В. – Григоров, Д. – Иванова, Д. – Димитрова, С. – Митева, Е. – Башир Гечова, Вл. (eds.): *Съвременната словакистика – координати и вектори*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 147 – 160.
- МИТЕВА, Е. (2022b): Категорията число при дефективните съществителни имена сингулария тантум в българския език в съпоставка със словашкия език. In: Александрова, Т. et al. (eds.): *Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин*. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 505 – 512.
- МИТЕВА, Е. (2022c): Дефективната парадигма на съществителните имена плуралия тантум в съпоставителен план в българския и в словашкия език. In: *Културни аспекти на славянството*. *Limes Slavicus*, 7, 75 – 87.
- МЛАДЕНОВА, М. – ИГАЗОВА, Т. (1988): Преподаването на чешки и словашки език в Софийския университет “Климент Охридски” през периода 1944 – 1987 г. In: Popjordanov, I. – Petr, J. (eds.): *Práce z dějin slavistiky XII. 40 let vědecké a kulturní spolupráce ČSSR a BLR*. Praha: Univerzita Karlova, 95 – 103.
- ПАНАЙОТОВ, В. (2018): Акцентология на предлозите в словашкия език. In: Младенова, М. (ed.): *Динамика и иновации в балканските и славянските езици*. *Балканистичен форум*, 27/3, 162 – 168.
- ПАНАЙОТОВ, В. (2019a): Онлайн форми в обучението по словашки език в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. In: *Български език и литература*, 61/3, 262 – 270.
- ПАНАЙОТОВ, В. (2019b): Проектът „Виртуална словакистика“ и обучението по словашки език в СУ „Св. Климент Охридски“. In: *Studia Philologica Universitatis Velikotarnovensis*, 38/1, 43 – 50.
- ПАНАЙОТОВ, В. (2023): *Фоностилистичната стойност като транслатологичен проблем*. Dostupný na: https://www.phil.muni.cz/journal/proudy/filologie/materialy/2023/1/panajotov_fonostilicnata_stojnost.php (cit. 1. 10. 2023).
- ПАНАЙОТОВ, В. – ИВАНОВА, Д. – ЛИХАНОВА, С. (2012): *Словашко-български тематичен речник*. София: УИ „Св. Климент Охридски“.

Internetové zdroje

- [1] https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/universitet_t/fakulteti/fakultet_po_slavyanski_filologii/istoriya (cit. 1. 10. 2023).